

- Visoki kontrast
- Čitljiv slog
- Podcrtane poveznice

Moderna vremena

Pogledaj... sve je puno knjiga.

TEMA • Piše: LADA ŽIGO ŠPANIĆ • 19.08.2025.

BARBARA BAŽDARIĆ • KNJIŽEVNOST, TRŽIŠTE I KULTURNA POLITIKA – ŠEST VAŽNIH PROBLEMA • DUBRAVKA BREZAK STAMAĆ • BOŽICA BRKAN • NADA GALANT • DRAGO ŠTAMBUK • NIVES OPAČIĆ

Čuvamo li dijalekte od odumiranja?

Premda je 2024. godine donesen **Zakon o hrvatskom jeziku**, anglizmi su odavna prodri u javne prostore i medije i teško ih je sada izbaciti iz jezičnoga tkiva. Propadaju li nam i dijalekti (za neke zasebni jezici) ili se ipak drže u globalizacijskom ludilu? Sva tri idioma u korijenima su naše književnosti, a brojni suvremeni pisci njeguju taj korijen, dapače, književno stablo jezika nam raste i krošnja se širi. **Zvonko Kovač, Ernest Fišer, Božica Jelušić, Božica Brkan, Željko Funda...** samo su neke perjanice naše kajkavijane, a pohvaliti se možemo i čakavskim talentima poput **Borisa Domagoja Biletića, Nade Galant, Ljerke-Car Matutinović, Daniela Načinovića...** Doduše, zbog južnjačka temperamenta, čakavski je mnogo više ušao u popularnu glazbu negoli kajkavski. No, pomažu li šlageri dugotrajnu opstanku našega dičnoga *ča-kaj-što*?

Invazija engleštine

Prije nego što dijagnosticiramo stanje s našim *kaj* i *ča*, moramo ustanoviti da nam standard, tj. *što* pati od teške bolesti – od kronične pomodne engleštine, koja metastazira na gotovo svim razinama komunikacije. U svim sferama vlada opsada izraza poput: *outsourcing, spin-off, team building, bookmark, backup, life coach, braindrain...* I političari su nam bolje naučili engleske kovanice negoli svoj materinski jezik, valjda kako bi ostvarili šablonski san o jedinstvu lokalnog i globalnog. Teško je naći ijednu trgovinu ili kafić koja ima hrvatsko ime, pa da uskliknemo: „Hrvatski naš, dobro došao u Hrvatsku! Prijeti li nam doista „hrvatski u zagradama“, da se poslužimo naslovom knjige ugledne kroatistice **Nives Opačić**, odnosno, hoćemo li uskoro morati u zagradama prevoditi engleske izraze, i to u vlastitoj zemlji? Hej, trgovci, ta živite u Hrvatskoj, a u njoj je službeni jezik po Ustavu hrvatski! Iako Zakon o trgovačkim društvima potvrđuje u jednom članku da naziv tvrtke mora biti na hrvatskom jeziku, postoje rupe u zakonu u koje klizi naš materinski jezik. Moramo ga izvlačiti konopcima za spašavanje – jezik nam kašlie. arca

Mvinfo.hr koristi kolačiće („cookies“) kako bi vam pružio bolje korisničko iskustvo. Nastavkom **SLAŽEM SE** pregleda mvinfo.hr stranica slažete se sa korištenjem kolačića. Više informacija

U kontekstu ovoga angloameričkog cirkusa nezaobilazne su knjige ugledne jezikoslovke **Nives Opačić** *Hrvatski u zagradama – globalizacijske jezične stranputice* i *Hrvatski ni u zagradama – Globalizacijska jezična teturanja* (u izdanju Hrvatske sveučilišne naklade). Sami srljamo u taj bastardni jezik, objašnjava autorica (*A room with a view, Assessories, Acting, Agenda, Attachment*), u taj hrengleski jezik (korijen engleski, nastavak hrvatski, npr. *challengirati, downloadirati, shoppingirati* i sl.). Problem je, kaže, u našem sluganskom mentalitetu.

I standard i narječja su zapušteni

Nives Opačić (foto: privatna arhiva)

U izjavi za portal Moderna vremena **Opačić** ističe kako se, kada je riječ o ovoj temi, odmah vidi tko istupa iz tabora „dijalektalaca“, a tko iz tabora „standardologa“, jer će „prvi reći kako hrvatski standardni jezik silno potiskuje sve lokalno, a ovi iz potonjega tabora reći će da je hrvatski standardni jezik narušeniji od dijalekata“. Istina je, tvrdi **Opačić**, negdje u sredini. Objasnjava da i hrvatska narječja i hrvatski standardni jezik boluju od iste boljke, a to je, po njenom mišljenju, zapuštenost. „Sve slabija briga za cjelokupno izražavanje na bilo kojem idiomu hrvatskoga jezika već dugo ubire negativne plodove.“ **Opačić** tvrdi kako učenici u osnovnim školama još kako-tako i uče hrvatski standardni jezik, uglavnom u teoriji (što oni sami zovu najgorim školskim predmetom!). „Ako se zna da se svaki standardni jezik mora učiti – a to je najnepopularnije geslo u hrvatskim školama jer je ondje učenje uglavnom teško – onda je jasno da će hrvatski standardni jezik biti nepopularan, pa i nepoželjan, za učenje. U tome mu smetnja nisu toliko sama hrvatska narječja koliko opći nemar i zapuštanje. Naravno, i najslužbenija komunikacija odvija se na razgovornom jeziku jer je tako najlakše.“

Opačić nije optimistična ni kada je riječ o našim drugim idiomima. „Ako promotrimo i stanje u hrvatskim dijalektima, vidjet ćemo da su i ti dijalekti izgubili već dobar dio i svojih leksika, a o frazeologiji da i ne govorim. Da ima više sluha i volje za njegovanje svakoga hrvatskog izričaja, vjerojatno bi i svijest o tome (a onda i opće stanje tih idioma) bila bolja. Kolegica **Dunja Jutrović** znala se još prije 30-ak godina na skupovima Hrvatskoga društva za primijenjenu lingvistiku tužiti kako sve teže dolazi do iskonskih informanata za proučavanje splitskoga govora, što znači samo jedno: svaki od ova dva jezična bloka doživljava istu sudbinu – osiromašenje i gubitak. Slikovito rečeno, i narječja i standardni jezik podsjećaju me na biljke bez vode, njege i ljubavi. Ne proričem im opći potop; samo daljnju eroziju i siromaštvo“, zaključuje **Opačić**.

Zlatna formula Drage Štambuka

Mvinfo.hr koristi kolačiće („cookies“) kako bi vam pružio bolje korisničko iskustvo. Nastavkom pregleda mvinfo.hr stranica slažete se sa korištenjem kolačića. Više informacija **SLAŽEM SE**

Drago Štambuk (foto: privatna arhiva)

Naš jezik na trima idiomima izrazito se njeguje na Selcima na otoku Braču, gdje se svakoga ljeta održava svehrvatska jezično-pjesnička smotra [Croatia rediviva ča-kaj-što](#), u pejzažu suhozida, mora, maslina, uz Zid od poezije. Smotru je još 1991. utemeljio akademik **Drago Štambuk**, književnik i liječnik, znanstvenik i diplomat, inicijator i neumorni promicatelj „Zlatne formule hrvatskoga jezika ča-kaj-što“. Tu „Formulu“ je Ministarstvo kulture i medija RH 2019. proglasilo kulturnim dobrom i uvrstilo na Nacionalnu listu zaštićene nematerijalne baštine.

„Od djetinjstva sam svjestan trojedne naravi hrvatskoga jezika, njegove južne čakavske, standardne štokavske i sjeverne kajkavske dionice“, kaže nam **Štambuk**. „Rođen sam u čakavskim Selcima, dok je dva kilometra udaljeni Sumartin štokavsko mjesto prebjega s kopna pred turskim osvajanjima. Uvidjevši tijekom osnovnog školovanja postajanje bolnoga reza u našem jeziku, zarana sam skovao tzv. „Zlatnu formulu hrvatskoga jezika ča-kaj-što“ koju promičem na svojoj 35 godina staroj svehrvatskoj jezično-pjesničkoj smotri *Croatia rediviva ča-kaj-što* u rodnom Selcima na otoku Braču, vjerujući u Formulini cijeleći, integracijski i koineizacijski potencijal, te njenu osmotsku moć, kano kod starogrčkoga jezika, koji je na sličan način ujedinio svoje atičke dijalekte.“

Osmislivši „Formulu“, **Štambuk** je ispravio i povijesnu nepravdu. U ime sjedinjenja s Južnim Slavenima, bečki izbor štokavice nepravedno je izbacio kajkavicu i čakavicu iz javne uporabe, a tu su dezintegraciju podržali vukovci i ilirci. „Naša nemila povijest, npr. Ozaljskoga književnoga kruga koji se kretao smjerom koineizacije ča-kaj-što, nakon bečke dekapitacije Zrinsko-Frankopanske elite, izgubivši elitu – izgubio je i svoju hrvatsku koiné ili jezično ucjelovljujuću mješavinu.“

Štambuk najavljuje novi brački koncert idioma: „Ove godine obilježavamo 35. godišnjicu smotre koja je od samih njenih početaka 1991. vezana uz talijansko okupacijsko paljenje čakavskoga kamenoga gnijezda – sa sjajnim graditeljskim biserima, dvorima i palačama Štambuk, Didolić, Nižetić... Povjesničari kažu da je 'slipa fuga' s kojom je građena palača Štambuk najfiniji kamenoklesarski uradak na istočnoj obali Jadrana. I danas je ova obiteljska palača prelijepa ruševina kojoj posvetih brojne stihove. Uvjeren sam da je moja ideja prožimanja svih triju hrvatskih jezičnih dionica ona koji veže hrvatsko ozemlje u jednu identitetsku cjelinu i kako reče njen veliki podržavatelj **Radoslav Katičić** – projekt je koji upire u budućnost.“

Preplitanje idioma u živom govoru

Podsjetimo, akademik **Radoslav Katičić** u tekstu [Zlatna formula hrvatskoga jezika: ča-kaj-što](#) (Kolo 2, 2014.) slikovito nam približava **Štambukovu** „Zlatnu formulu“. Spominje Fužine u Gorskom kotaru, gdje se bogatstvo hrvatskoga jezika pretvara u živi govor: tu se na sajmu sastaju čakavci i kajkavci, jedni s lijeve strane rijeke Ličanke, drugi s desne. Iz Liča dolaze i štokavci, pa stoljetno prepletanje naših narječja postaje živopisna svakodnevnica. Čakavski i štokavski druže se i kada brodice s Korčule pristane u dubrovačku luku, a čakavski i štokavski prepleću se kada se stanovnici Selaca na Braču spuste u Sumartin. Kajkavski i štokavski čuju se u Bjelovaru kada tamo dođu ljudi iz Podravine pod Bilogorom, a kada netko dođe u Pisarovinu iz Lasinje na Banovini preko Kupe, zaigraju se u razgovoru štokavski i kajkavski. Među ostalim, **Katičić** u tekstu kaže: „Štambukovom Zlatnom formulom ča-kaj-što obuhvaćena je tako sva dijalekatska raznolikost hrvatskoga jezika u svoj svojoj različitosti, sva povijest hrvatskoga književnog jezika sa svim njezinim dijalekatskim stilizacijama, uključujući tu i standardni jezik, onakav kakav je izrastao i sjajno se potvrdio.“

Antologije izostavljaju ča i kaj

Božica Brkan (foto: Miljenko Brezak)

Božica Brkan, novinarka je i nagrađivana autorica na štokavskom i kajkavskom. Majstorica je moslavačke kekavice i zabrinuta je kada je riječ o našim dijalektima. „Žalosti me silno – i zbog toga sam uvijek spremna na argumentiranu polemiku – što ugledni pisci antologija hrvatske poezije (jer, kažu, ne prate i jer je drukčiji sustav) kao nerazumljivu izostavljaju poeziju na kajkavskom, čakavskom i štokavskom nestandardiziranom. Znalci **Joža Skok** za poeziju i **Miroslav Šicel** za kratke priče nisu izostavljali dobre tekstove, neovisno tome kako su napisani. Bili oni jezici, dijalekti, narječja ili zavičajni govori kakvih je desetak i na popisu zaštićenih hrvatskih nematerijalnih dobara, kao uostalom i 'Zlatna formula hrvatskoga jezika ča-kaj-što', makar kao lokalne boje sve ih je manje u medijima. Još i manje nego kad sam to prije nekoliko godina istraživala. Iako gotovo svaka općina, više zbog turističkih i domoljubnih nego kulturnih motiva, ima svoj pjesnički ili glazbeni festival, natječaj i nagrade, oni unatoč ambiciji kakvoćom uglavnom ne dorastaju nacionalnoj razini“, tvrdi **Brkan** i ne vidi pomaka na književnoj sceni. „Veliki književni natječaji, također neovisno o književnoj kvaliteti, uglavnom priznaju samo standardnu štokavicu, makar i žargonsku. Izdavačima se više dopada, jer joj je tržište šire, regionalno. Knjige na dijalektima, čak i vrsne, kad se i otisnu, kao i još preživjeli časopisi, knjižnice jedva da otkupljuju.“

Premda je *Kajkavska čitanka Božice Brkan* iz 2012. prihvaćena kao pomoćno sredstvo u nastavi hrvatskoga u srednjim školama, rabi se, kaže autorica, simbolično, a o izdavačkoj nebrizi za dijalekte svjedoči i knjiga kajkavsko-čakavskih stihova *Breberika & eklektika, Božice Brkan i Borisa Domagoja Biletića*, u izdanju Kajkavskog spravišća. **Brkan** kaže kako je trebalo tri godine da se prikupi novac za neveliku nakladu, a o prodaji „nema riječi“. Zaključuje da unatoč Zakonu o jeziku, „dio po dio hrvatskoga danomice iščezava dok cijeli jezik ne poklekne, možda i prije nas. Polupismeni ksenofobični političari na silu bi tjerali strane radnike da uče hrvatski, a ove je godine zasad popunjena jedva trećina mjesta predviđenih za nastavnička i profesorska usmjerenja.“

Nastava, LiDraNo i mnogi natječi potiču ča-kaj-što

Dubravka Brezak Stamać (foto: Mirko Cvjetko)

Kako se književnost na kajkavskom i čakavskom tretira u školama? Dr. sc. **Dubravka Brezak Stamać**, profesorica hrvatskoga jezika u XV. gimnaziji u Zagrebu, vidi problem sa svjetlije strane: „Kurikul za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole, gimnazije i srednje strukovne škole ne zanemaruje bogatu hrvatsku književnost koja je kroz povijest bila pisana na čakavskom

Mvinfo.hr koristi kolačiće („cookies“) kako bi vam pružio bolje korisničko iskustvo. Nastavkom **SLAŽEM SE** pregleda mvinfo.hr stranica slažete se sa korištenjem kolačića. Više informacija

različitih tekstova, prepoznavanje razlike između mjesnoga govora i hrvatskoga standardnog jezika i da gimnazijski programi podrazumijevaju analizu i interpretaciju umjetničkih tekstova „poput srednjovjekovnih tekstova zapisanih na starohrvatskom čakavskom, **Marulićeva** epa *Judita*, baroknih kajkavskih rječnika **Habdelića** i **Belostenca**, kajkavskoga izričaja **Tituša Brezovačkoga**, **Antuna Gustava Matoša**, **Miroslava Krležu** itd.

Brezak Stamać smatra da prilično negujemo zavičajni jezik i govor. „Nagrađivani učenički radovi na državnoj smotri LiDraNo, brojni zavičajni natječaji za učenike (npr. 'Mali Galović' u Koprivnici, literarno-književni natječaji 'Tin i ja' u Vrgorcu, Goransko dijalektalno sijelo 'Govor mog zavičaja' u Mrkoplju, Čakavske večeri OŠ Bijači u Kaštel Novom 'ČA u versin, riči i pinelu') samo su neki primjeri koji njeguju kajkavski i čakavski mjesni i zavičajni govor. Sve je dakako na nastavniku hrvatskoga jezika, da je dovoljno kompetentan, zainteresiran i ima afinitet prema govorima, dijalektima idioma hrvatskoga jezika. Važno je kroz stručne skupove poticati učitelje i nastavnike da prepoznaju, osnaže i njeguju zavičajne govore svojih učenika. U manjim gradovima i sredinama ta iskonska želja za očuvanjem lokalnih govora i narječja je izraženija jer učenici međusobno komuniciraju na jeziku koji im je blizak i bitno ih ne razlikuje.“

Čitatelji posuđuju knjige Eveline Rudan i Kristijana Novaka

Nada Galant (foto: privatna arhiva)

Nada Galant ugledna je i nagrađivana pjesnikinja na čakavskom jeziku, a ujedno i knjižničarka. Ona ovako sažimlje ovu temu: „Živim u kraju u kojem se drži do dijalekta. U našoj se školi oduvijek njegovao čakavski dijalekt, dolazili su nam u goste pjesnici, bili smo poticani da svoje radove objavljujemo u dječjim časopisima, sudjelovali smo na raznim lokalnim priredbama. Govorim o Žminju gdje djeluje Čakavski sabor i njegova katedra čija manifestacija *Sabor čakavskog pjesništva* preko pedeset godina okuplja mlade pjesnike i recitatore čakavskog govornog područja i ima nemjerljive dosege i utjecaje na očuvanje materinskog jezika. Kao gosti su nam redovito dolazili i mladi pjesnici iz kajkavskog Zlatara i štokavskog Cernika u Slavoniji. Škola se i danas izuzetno trudi oko očuvanja naše čakavice kroz razne svoje projekte.“

Galant tvrdi da su mnoge manifestacije, književni natječaji, pjesnički susreti posvećeni njegovanju domaće riječi. „Spomenut ću samo neke osim Sabora čakavskog pjesništva u Žminju, tu su 'Verši na šterni' u Vižinadi, 'Jadranski književni susreti' u Crikvenici, 'Ča vrh Arbe' na Rabu, 'Večeri poezije na Brižićevim dvorima' u Preku na otoku Ugljanu i još niz drugih koji su uglavnom okrenuti prema čakavskom govornom području.“ **Galant** posebno ističe književne natječaje i susrete u uvjetno rečeno kajkavskim krajevima „koji gotovo pa redovito uključuju i kajkavce i čakavce i štokavce kao što su oni u Bedekovčini, Križevcima, Mariji Bistrici i drugi. Posebno mjesto zauzima i manifestacija 'Croatia rediviva', čiji je utemeljitelj **Drago Štambuk**. A velike zasluge u tom pogledu idu Kajkavskom spravišću iz Zagreba, koji dugi niz godina ustrajno radi na povezivanju naših govornih područja i na davanju digniteta piscima koji ne pišu samo na standardu. Na važnost pisaca i na potrebu da se oni vrednuju, u mnogim je prilikama upozorio i upozorava naš ugledni književnik **Boris Domagoj Biletić**. I naši vrhunski znanstvenici, npr. s područja dijalektologije, puno rade i istražuju i objavljuju radove s tom tematikom. Je li dovoljno da se naši književnici koji pišu na dijalektu ne osjećaju kao outsajderi. Gdje im je zapravo mjesto?“

Na pitanje o posudbi knjiga na čakavskom i kajkavskom, ovako sažima svoje knjižničarsko iskustvo: „U našoj knjižnici djela pisaca koji pišu na kajkavskom ili čakavskom rijetko se posuđuju, osim kada su potrebna za školske zadatke. A kako uvijek

Mvinfo.hr koristi kolačiće („cookies“) kako bi vam pružio bolje korisničko iskustvo. Nastavkom **SLAŽEM SE** pregleda mvinfo.hr stranica slažete se sa korištenjem kolačića. Više informacija

Hrvatski zvučni atlas – velika pomoć u učenju triju idioma

Barbara Baždarić (foto: privatna arhiva)

Barbara Baždarić, profesorica u SŠ Jastrebarsko, književnica koja piše na standardu i na čakavskom, još je u drugom razredu osnovne škole dobila nagradu na Čakavskom saboru u Žminju. Kao primjer velikoga mentora i znanstvenika u tom području navodi sveučilišnoga profesora **Josipa Bratulića** koji se „svojom predanošću istaknuo kao jedan od najvažnijih promotora glagoljice i čakavštine. Njegov rad pokazuje da očuvanje jezične baštine nije samo pitanje nostalgije, već kulturne i znanstvene odgovornosti. Dodatnu važnost ovom pitanju daje činjenica da se nastavni proces više ne temelji na kruto zadanim smjernicama plana i programa. Uz pojedini udžbenik predavač danas ima mogućnost sam sukreirati nastavni sat, služeći se digitalnim i inim sadržajima. Upravo o njemu ovisi koliko će nastava biti kreativna i raznolika“, tvrdi **Baždarić** i daje jedan veoma zanimljiv primjer za svladavanje ča-kaj-što. „Jedan od zanimljivih alata kojim se nastavnik može poslužiti prilikom obrade mjesnog govora je tzv. hrvatski zvučni atlas. Uuglamo li dakle riječi hrvatski-zvucni-atlas.com, dobit ćemo priliku čuti izvorne govornike koji izgovaraju isti tekst na različitim narječjima. U vremenu kada djeca odrastaju u globaliziranom svijetu, važno je da u školskim klupama dobiju potvrdu da je i njihov zavičajni govor vrijedan. Jer samo onaj tko razumije bogatstvo vlastitog jezika u svim njegovim oblicima može istinski razumjeti i poštivati različitost drugih.“

Što reći za kraj? Svakodnevno nas upozoravaju na očuvanje ekosustava, govore nam o ugroženosti brojnih biljnih i životinjskih vrsta, a mediji ništa ne pišu o ugroženosti, pa i odumiranju „malih“ jezika u globalizaciji. Daleko nam je važniji azijski gepard koji nestaje zbog suše, lova, uništavanja staništa i oskudice hrane. No zar jezik nije stanište naroda? I nije li nestajanje jezika ubojstvo njegovih pisaca i govornika, kulturocid? Zato, čuvajmo jezik u kojem povijesno i svakodnevno obitavamo, nitko ga ne može govoriti i pisati osim nas.

** Serijal tekstova "Književnost, tržište i kulturna politika – šest važnih problema" objavljuje se uz financijsku potporu autorici od Agencije za elektroničke medije iz programa Poticanje novinarske izvrsnosti.

– POVEZANI SADRŽAJ –

Tema • 27.11.2025.

Mladi i tehnologija: Jedva deset posto učenika pročita lektiru

Tema • 10.11.2025.

Europski parlament podržao umjetnu inteligenciju na štetu autorskih prava

Tema • 28.10.2025.

Šutnja je zlato : Zašto više nemamo oštih književnih polemika?

Mvinfo.hr koristi kolačiće („cookies“) kako bi vam pružio bolje korisničko iskustvo. Nastavkom pregleda mvinfo.hr stranica slažete se sa korištenjem kolačića. Više informacija **SLAŽEM SE**

